

“İKİ BAŞINA YÜRÜMEK” ÇERÇEVESİNDE BEHÇET NECATİGİL ŞİİRİNDE İKİNCİ YENİ ETKİSİ VE ANLAM SORUNU

*Mehmet YILMAZ**

ÖZET

Behçet Necatigil, ilk dönem şiirlerinde ağırlıklı olarak günlük konuşma dilini kullanmıştır. Son dönem şiirlerinde hikâye unsurunu ortadan kaldırmış, kapalı anlama dayalı bir şiir dili geliştirmiştir. Bu yönüyle Necatigil'in son dönem şiirlerinde İkinci Yeni'yi anımsatan birçok unsur görmek mümkündür. Bu çalışmada, “İki Başına Yürümek” şiirinden hareketle, Necatigil'in son dönem şiirlerinde İkinci Yeni ile benzerlik gösteren yönler tespit edilmeye çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Behçet Necatigil, İkinci Yeni, Kapalı Anlam, Soyut Şiir.

THE SECOND NEW AND THE PROBLEM OF MEANING IN THE FRAMEWORK OF BEHÇET NECATIGİL'S POEM “WALKING TWO HEAD”

ABSTRACT

Behcet Necatigil mainly used the language of everyday speech in his poems of his early period. His poems of his late period does not encompass story elements so he developed a poetry based on a closed meaning language. In this respect, it is possible to observe many elements such as reminding the Second New movement. In this study, in regard to his poem “Walking Two Head”, it has been tried to determine the

*Dr., Cumhuriyet Üniversitesi, Yeni Türk Edebiyatı Ana Bilim Dalı,
mehmet_yilmaz80@mynet.com

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/3 Summer 2010*

similarities to the Second New movement in the poems of his late period.

Key Words: Behçet Necatigil, The Second New, Closed Meaning , Abstract Poem.

Giriş

Cumhuriyet Dönemi şiirinin özgün simalarından biri olan Behçet Necatigil 44 yıl süren şiir serüveninde geçmişten gelen birikimi, çağdaş şiir anlayışlarıyla birleştirmeyi başarmış bir şairdir. Şiirini belirli dönemlerde yenilemiş, yeni yaklaşımlara açık bir anlayış sergilemiştir. Necatigil kendi şiirini iki döneme ayırmaktadır: Birincisi, *Dar Çağ* (1960) adlı kitabı ile son bulan tahkiyeli şiir dönemidir. Bu dönemde Necatigil anlamın açık, hikâye etmenin ön planda olduğu bir şiir anlayışına sahiptir. Şiirini “*anlamı verili, standart dil düzleminde kur*”muştur. (Yavuz 2005, 297) Belirsizlik söz konusu değildir. Kendi tabiriyle “*düşündürmüyor, yormuyor, çağrışımlara kapalı*” (Necatigil 2006, 76) bir şiiirdir. Şiirde yer alan olayı, belli bir düzen içinde anlamın açık olduğu bir alanda takip etmek mümkündür. Bu anlayışla yazdığı şiirlerde okuyucunun şiirde anlatılmak/söylenmek istenen şeyi idrak etmesi için bir çaba sarf etmesine gerek yoktur. Zaten her şey ortadadır. Çözülmesi gereken bir şifre mevcut değildir. İmgeler alışılmışın içinde ve nettir. Ortak dilin imkânlarıyla ortak bir zihniyete hitap edilmektedir.

Necatigil’in şiirinin ikinci dönemi *Yaz Dönemi* (1963) isimli eseriyle başlar (Necatigil 2006, 153-154). Bu eserle birlikte şair, soyut şiire kayar. Şiirde anlam kapalıdır. Açıkça bir şey söylenmez. Anlatılmak istenen şey hissettirilir. Amaç “*öykü unsurunu azaltıp sadece bir duyarlılığı sezdirme*”ktir (Necatigil 2006, 77). Hikâye unsuru geri plana itilmiştir. Kasıtlı olarak şiirlerde boşluklar bırakılır. Mısralar arasında ve içinde okuyucunun zihninden tamamlaması gereken boşluklar vardır.¹ Bu boşlukları Necatigil genellikle bazı özel işaretlerle göstermiştir. Okuyucunun bu şiirleri anlaması kafa yormasına bağlıdır. Bazı şifreleri çözmek için okuyucu “*öğretmenin yardımını bekler*” (Necatigil 2006, 153). Ona göre artık, “*yoruma muhtaç şiir güzel şiiirdir*” (2006, 154). İkinci dönem şiirlerinde Necatigil içerikle (öz) pek oynamamıştır. Daha ziyade şekil değişikliklerine gitmiştir. Bunu kendisi de söyler: “*Değişmek isteğimi ancak biçim yenilemelerinde aramak gerekir*” (Necatigil 2006, 30).

¹ “Biliyoruz hep bir ayrıç bırakmıştır şiirlerde bir gün dolduralım diye biz.” (BERK İlhan, “Behçet Necatigil (1916-1979)”, Türk Dili, C: XLI, S: 341, (Şubat 1980), s. 72-74.)

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/3 Summer 2010*

Şiirini aynı şeyin farklı şekillerde söylenmesi olarak özetler: “Soyutlaştırma dediğimiz şey bende söz diziminde değişiklik yapmaktan öteye geçememiştir” (2006, 36). Ele aldığı konular aynıdır: “Fark biçim değişmişliklerinde; iç, içerik duruyor olduğu gibi” (2006, 44). Bu şiir biraz da İkinci Yeni’yi anımsatırcasına okuyucuyu yormaya yöneliktir. Necatigil bunun farkındadır. Seçkin bir okuyucu kitlesine seslenmek istemektedir. Soyut şiirde anlam kapalıdır. Ancak çözümlenemez bir durumda değildir. Şiir eğitimi almış bir okuyucu kitlesi biraz uğraşarak bu şiirin iskeletine ulaşabilecektir.² Mayıs 1969 tarihinde onun “Sizce şiir nedir?” sorusuna verdiği cevap aslında bu dönemdeki şiir anlayışını özetler niteliktedir:

“Olaylardaki hikâye unsurunun mümkün olduğu kadar aza indirgenerek, realitelerin bir mizaç prizmasından yansıtılması sanattır” (Necatigil 2006, 87).

Necatigil’in kendi yorumuna göre *Yaz Dönemi* isimli eserinde ve sonrasında yapmaya çalıştığı şey budur. Hayatta algıladığı gerçeklikleri kendi süzgecinden geçirerek belirli şifrelerle, kapalı bir anlam dairesinin içinden sunmak... Okuyucuyu tembelliğe sürükleyen şiir eksiktir. Şiir kendini hemen ele vermemelidir. Ona göre şiir “bir matematik problemi gibi olmalı ve okuyucu onu çözmeye çalışmalı”dır (2006, 87).

Tam da bu noktada İkinci Yeni şiiriyle Necatigil arasındaki anlayış yakınlığı ortaya çıkmaktadır. Özellikle, şiirde anlam konusunda Necatigil ile İkinci Yeni Hareketinin poetikasını oluşturmaya çalışan İlhan Berk’in fikirleri arasında benzerlikler görmek mümkündür. İlhan Berk de kendini hemen ele veren şiirin karşısındadır. Anlam kapalı olmalıdır. Ancak bu kapalılık anlamsızlık değildir. “Kapalı bir şiirdir İkinci Yeni. Yalnız bu kapalılığın anlamsızlıkla bir ilgisi yoktur” (Berk 1992, 113-114). der. Şiirde anlam konusunu izah ederken İlhan Berk’in söyledikleri Necatigil’in ifadeleriyle neredeyse aynıdır:

“Yine bu kapalılık T. S. Eliot’un deyimiyle zor şiir (*Difficult Poetry*) diye adlandırılabilir. Yani, anlamın kolayca kendisini vermediği ya da anlamın silindiği, ama yok olmadığı demektir” (1992, 114).

² “Modern şiirin biraz da okuyucu tarafından doldurulması gerekli boşluklar taşıdığını bilmeyen, böyle bir şiir tecrübesinden geçmemiş kimselere bu tür şiirler biraz katıdır, kapalıdır; kabul ediyorum. Lakin şiirin ilk bakışta çapraşık ve muammalı görünmesi onun çözülemeyeceği anlamına gelmez.” (Necatigil Behçet, Düz yazılar II, YKY, 2006, s. 77)

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/3 Summer 2010*

Zor şiir çok boyutludur. İç içe anlam katmanlarını barındırmaktadır. Önemli olan bu anlam katmanlarına nüfuz edebilmektir. Necatigil de şiirde anlamın kapalı olmasının anlamsızlık olmadığına, ne kadar kapalı olursa olsun şiirin çözülebileceğine inanır:

“Kapanık, örtülü, mecazlar altında saklı bile olsa, gene de belli, hiç değilse sezilebilir bir anlam, bir yazılış sebebi görülmeli şiirde” (Necatigil 1997, 76).

Şiirde hikâyenin ne kadar yer alması gerektiği konusunda da Necatigil’in son dönem şiir anlayışı ile İkinci Yeni arasında yakınlık kurmak mümkündür. Yukarıda belirtildiği üzere Necatigil son dönem şiirlerinde hikâye unsurunu en aza indirmiştir. Bir şeyi anlatmaktan ziyade sezdirme, hissettirme endişesi hâkimdir. Bunu sağlamak için düzyazıya özgü olan öykü şiirden atılmalıdır. Bu durum İkinci Yeni’nin de temel kurallarından biri olarak karşımıza çıkmaktadır:

“İkinci Yeni, öyküye, hele yakalanabilen öyküye tam karşıttır denilebilir. Yine, bunun için bu şiir ilk bakışta anlaşılmaz, daha ileri gideceğim, ilk okunuşta anlaşılacak şiire İkinci Yeni karşıdır” (Berk 1992, 99).

Anlamın kapalılığı ve düzyazıya has olarak bilinen öykünün şiirden uzaklaştırılması İkinci Yeni ile birlikte Necatigil’i soyut bir şiir diline, soyut şiirin evrenine taşımaktadır.

Necatigil her ne kadar kendi şiirinin *Yaz Dönemi* eseriyle birlikte kesin bir biçim değişikliğine ulaştığını belirtse de *Arada* (1958) ve *Dar Çağ* (1960) isimli eserlerinde yer alan bazı şiirlerinde kapalı anlama dayalı, soyut şiirin işaretlerini görmek mümkündür. *Arada* kitabında yer alan “Yaş”, “Kilim” ve *Dar Çağ*’da “Derler”, “Eli Kalem Tutmak”, “Yorum Korkusu” gibi şiirler anlamı hemen kendini ele vermeyen, okuyucunun anlama ulaşmak için kendisini yorması gereken şiirlerdir. Hilmi Yavuz, bu doğrultuda *Arada* ve *Dar Çağ*’ı ara dönem eserleri olarak değerlendirir (Yavuz 2005, 296). Bu eserlerin geçiş dönemi özelliği gösterdiğini Nurullah Çetin (Çetin 1997, 290) ve Osman Gündüz (Gündüz 1989, 24) de belirtmiştir. Bu güne kadar yazılanlar doğrultusunda Necatigil şiirini üç dönemde değerlendirmek mümkündür:

1.Şiir-Hikâye (Manzum Hikâye) Dönemi: Bu dönem Kapalı Çarşı (1945), Çevre (1951), Evler (1953) ve Eski Toprak (1956) isimli eserlerinden oluşmaktadır. Tahkiye üslubunun ön planda olduğu bu eserlerde anlam açık bir şekilde okuyucuya sunulmaktadır.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/3 Summer 2010*

2.Ara Dönem: Arada (1958) ve Dar Çağ (1960) isimli eserlerinin yer aldığı bu dönemde Necatigil'in şiiri manzum hikâyeden soyut şiire bir geçiş özelliği göstermektedir.

3.Soyut Şiir Dönemi: Yaz Dönemi (1963) eseriyle başlayan bu dönem Divançe (1965), İki Başına Yürümek (1968), En/cam (1970) ve Zebra (1973) eserlerini kapsamaktadır. Bu dönem şiirlerinde kapalı anlama dayalı, hikâye unsurunun en aza indirildiği, soyut bir şiir dünyası oluşturulmuştur.

Çalışmanın bundan sonraki bölümünde Necatigil'in soyut şiir anlayışına bir örnek olarak "İki Başına Yürümek" şiirinin tahliline çalışılacaktır.

Yalnızlıklar İçinde Bir Yolculuk: İki Başına Yürümek

"İki Başına Yürümek" Necatigil'in 1968'de, "Divançe" den sonra yayınladığı ve kitaba da adını veren şiiridir. Bu şiir, Necatigil'in soyut bir anlam dünyası yaratmaya çalıştığı, kapalı anlama dayalı, hikâye unsurunun en aza indirildiği son dönem şiirlerindedir. İki Başına Yürümek kitabında yer alan şiirlerde Necatigil, genellikle kent yaşantısı içinde yalnız olan insanın zihin dünyasını, bunalımlarını yansıtmaya çalışmıştır. Diğer şiirlerinde de sıklıkla karşılaşılan "*toplum içinde bulunduğu halde yalnızlık içinde yaşayan insanın duygularını*" (Uyguner 1968, 72) dile getirme eserin temelini oluşturmaktadır. Şairin yoğun bir şekilde kalabalık içinde yalnızlık duygusunu ele alması özel yaşantısıyla da ilişkilendirilebilir. İçe dönük bir insan olan Necatigil dostları arasında da pek konuşmayan, dedikoduyu sevmeyen, dışarıdan içeriye kaçmayı yeğleyen bir psikolojiye sahiptir (Aktaş 1990, 72). Bu açıdan Şerif Aktaş'ın Necatigil ile ilgili "*O içten içe derin bir yalnızlık duyan ve bunu şiirin imkânlarıyla ifade eden şairdir*" (Aktaş 1990, 74). yorumu oldukça yerindedir. İki Başına Yürümek şiirinin genelinde de bu yalnızlık duygusu hissedilmektedir.

İki Başına Yürümek

En uzak hücrelere--dehlizlerde yürür
Sağ sol duruk su ve Mısır mumyaları
O derin sessizliği şimdi anlıyoruz

Korkunç unutmam düştüm ayaklarına
Ama ne zamandı nasıl hatırlamıyorum
En keskin saatinde caddenin
Geçer gibi trafik ve fren sesi.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/3 Summer 2010*

Beklenseydi zamanla kendine gelirdi
Biri hafif dokundu kaydı ayak kaydırak
Kurşun-katı bir ses: Düştü şakıyan kuş

Nemli bodrumlarında batık meyhanenin
Çok kısa bir dinlenme kampı
Eski Mısır, Züleyha, Nefretet
Gelenler var, durmayınız!

Uyurgezer o yolu iki başına yürüdü
Biri ay ay boşluk ve düştü, öbürü
Susanlara hiçbir şey sormayınız.
(Yeni Dergi, 23, Ağustos 1966) (Necatigil 2000, 126)

Şiir beş kıtadan oluşmaktadır. 1, 3 ve 5. kıtalar üç mısradan 2. ve 4. kıtalar ise dörder mısradan meydana gelmiştir. Şiir serbest nazımla yazılmış olmasına rağmen özellikle üçer mısradan oluşan kıtaların hece sayılarında yakınlık göze çarpmaktadır. Bu kıtalardaki hece sayıları en fazla 15, en az 11’dir. Üçer mısradan oluşan kıtalarda 12 ve 13 heceden oluşan mısraların sayısı fazladır. Dörder mısradan oluşan kıtaların ilk iki mısrasındaki hece sayısı 14, 13, 12 arasında değişirken son iki mısradaki hece sayısı 10 ile 9 arasında değişmektedir. Hece sayıları değişmekle birlikte şiirin genelinde şekil açısından bir bütünlük söz konusudur. Necatigil’in diğer birçok şiirinde rastlanan şekilde düzen kaygısı bu şiirinde de görülmektedir. Şiirin genelinde hece sayıları ilk mısralarda daha fazla iken kıtaların son mısralarına doğru hece sayısı azalmaktadır.

Kıtaların kendi içinde bir kafiye düzeni yoktur. Şair, kıta sonlarının bazılarında görülen kafiyelerle belli bir ritim oluşturur. (anlıyoruz, durmayınız, sormayınız gibi) Şiirde ahenk, mısra sonlarındaki kafiyelerden ziyade iç kafiye, asonans ve aliterasyonla sağlanmaktadır. Birinci kıtada “uzak-duruk/yürür-Mısır” iç kafiye sağlarken “sessizliği-şimdi-mumyaları” asonansıyla sağlam bir ritim meydana getirilmektedir. Şiirin genelinde özellikle sert sessizlerin kullanıldığı görülmektedir. Birinci kıtadan itibaren çok sık karşılaşılan sert sessizleri şu şekilde tasnif edebiliriz:

hücre-dehliz: h
sağ-sol-su-mısır-sessizliği: s
korkunç-düştüm-ayak-keskin-trafik-fren: k ve f
kendine-kaydı ayak kaydırak-kurşun-katı: k
düştü şakıyan kuş-iki başına-boşluk ve düştü: ş

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/3 Summer 2010*

Görüldüğü gibi özellikle sert sessizlerle aliterasyon sağlanmaktadır. Bu durum şiirin okunmasını zorlaştırırken şiire keskin çizgilerle bazı görüntülerin bir anda görünüp kaybolduğu bir hava katmaktadır. Şair, birinci çoğul şahsı kullanarak şiirin geneline birliktelik düşüncesi yerleştirmektedir. Bazı yerlerde birinci tekil şahsa geçmesine (“hatırlamıyorum” örneğinde olduğu gibi) karşın “anlıyoruz-durmayınız-sormayınız” kullanımları birliktelik hissi uyandırmaktadır. Bu durum aynı zamanda şiirde en az iki kişinin var olduğunu göstermektedir.

Şiirin anlam yükünü taşıyan kelime “uyurgezer”dir. Şair, şiir anlayışına bağlı olarak şiirin sürekliliğini sağlayan hikâyeyi gizlemiş ve anlamı bazı şifrelerle hissettirmiştir. Bu şiirde ilk bakışta ulaşılabilecek tek anlamlılık söz konusu değildir. Ortak dilin dışında belirli boşluklarla oluşturulan anlam evreni biraz da okuyucunun şiir algısına bırakılmaktadır.

“Uyurgezer” uykusu sırasında konuşan, yürüyen kimsedir. Şiirin anlam dünyasına ulaşmamızda oldukça önemli ipuçları veren bu kelime şiirde, bilinçli bilinçsizlik halini anlatmaktadır. Şiirin genelinde uyanık olduğu halde bilinçsiz hareket eden, kendinde olmayan dalgın bir insanın hâli tasvir edilmektedir.

Şiir ismine uygun olarak yürüme eylemiyle başlamaktadır:

“En uzak hücrelere--dehlizlerde yürür”

“--” işaretini Necatigil’in diğer bazı şiirlerinde de görmek mümkündür. Bu işaret şairin bilinçli olarak şiirin anlam evreninde okuyucunun zihninden tamamlamasını istediği boşluklardan biridir. Bu mısradaki iki kısa çizgi ile bırakılan boşluğa “o” zamirini yerleştirebileceğimiz gibi “tek başına” kelime gurubunu da koyabiliriz. Bu durumda mısraı “En uzak hücrelere tek başına dehlizlerde yürür” ya da “En uzak hücrelere o dehlizlerde yürür” şeklinde okuyabiliriz.

Birinci kıtada şair, zihinsel âleminde çok farklı bir mekânda yürüyen bir insan görüntüsü oluşturmaktadır. Sağ ve sol tarafı hareketsiz sularla kaplı olan bu mekânda Mısır mumyaları da bulunmaktadır. Su kanalları ve Mısır mumyaları ile esrarengiz ve karanlık hale getirilen bu mekân sanki yaşadığımız dünyada değildir. Bizde bir dehliz tasavvuru oluşturulur. Dehliz; üstü kapalı, dar ve uzun koridordur. Hücre, dehliz, sağ ve sol tarafı hareketsiz olduğu için temiz olmayan zehirli sularla kaplanmış, Mısır mumyalarının bulunduğu bu ortamda aynı zamanda “derin sessizlik” yer almaktadır. Kullanılan kelimelere bakıldığında bu mekânın hiç de iç açıcı olmadığı görülür. İç âleminin bir görüntüsünü sunan şair, uyanık

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/3 Summer 2010*

olduğu halde daldığı bilinçaltının tasvirini yapmaktadır. Şair, Tanpınar’ın “Şiir ve Rüya” makalesinde anlattığı durumu yaşamaktadır sanki.³ Tanpınar bu makalesinde insanın en uyanık olduğu anlarının bazen rüya içindeki şuur anları olduğunu belirtmektedir. Şiirin kahramanı, karanlık ve basık bir koridorda en uzak hücreye ulaşmak için yol almaktadır. Bu hücrede bulunan şey nedir, niçin en uzak hücreye ulaşmak istemektedir? Mart 1969 tarihinde “İstanbul Eğitim Enstitüsü Dergisine” verdiği bir demeçte Necatigil bu mısra ile ilgili şu yorumu yapar:

“...upuzun bir koridorun karanlıklarda bitimini, koridorun sonunda bir varlığı, bir durumu, bir hayal kırıklığını gizleyen küçük bir odayı, bir hücreyi getirin gözünüzün önüne!” (Necatigil 2006, 83)

O halde şair hücrede bulunan hayal kırıklığına ya da yalnızlığına ulaşmak için bu esrarengiz mekânda yürümektedir. Karanlık koridorun sonunda yer alan hücre şairin yalnızlığını barındıran ve şairin oraya kaçmak istediği bir yerdir. Şiirin devam eden bölümlerini de dikkate aldığımızda bu sahneyi ve Mısır mumyalarının da bulunduğu bu esrarengiz mekânı, ikinci ben’iyle, iç âleminde derinlere dalmış bir insanın zihin dünyası ya da bilinçaltının görüntüsü olarak düşünebiliriz.

Şiirin ikinci kıtasında, şiirdeki kahramanın kalabalık bir caddede bulunduğunu görmekteyiz. İç âleminde yarattığı korkulu mekânda ikinci ben’iyle yürüyen şair aslında bir caddede yürümektedir. Ancak dalgalılık nerede olduğunu fark ettirmeyecek kadar yoğundur. Birinci kıtadaki sağ ve solu hareketsiz sularla ve Mısır mumyaları ile kaplı mekân, şairin dalgalılığında tasavvur ettiği hayali bir mekândır. Sanki aniden ayağı bir şeye takılır ve düşer. Sert bir fren sesiyle kendine gelir. Zihnindeki esrarengiz ve korkulu mekândan, hücrelerinden, yalnızlığından aniden sıyrılır ve gerçek dünyaya döner:

*En keskin saatinde caddenin
Geçer gibi trafik ve sert fren.*

Caddenin keskin saati, en kalabalık olduğu zaman dilimine göndermedir. Arabaların yoğunluğu ve gürültüsü içinde, kendi içinde ikinci ben’iyle yolculuk yapan bir insandır iki başına yürüyen...

İki başına Yürümek şiiri, topluluk içinde yalnız olan bir insanın hikâyesini anlatmaktadır. Dış dünya/çevre ne kadar kalabalık olursa olsun şair iç âleminde yalnızdır. Daima hücrelerine yürümekte;

³ “İç içe iki oda gibi, uyanık hayat ile rüya hali yan yana dururlar.” (TANPINAR Ahmet Hamdi, Şiir ve Rüya I, Edebiyat Üzerine Makaleler, Dergâh Yayınları, İstanbul, 1998, s. 30)

onun özlemini çekmektedir. Dışarı ne kadar gürültülü ise iç âleminde oluşturduğu mekân o kadar sessizdir. “O derin sessizliği” şair bir kıymet olarak algılamaktadır.

Şair, “Tek başına yürümek” kelime gurubunu alışılmışın dışında “iki başına yürümek” şeklinde kullanır. İnsan görünüşte yalnız değildir. Toplum bazen insanı rahatsız edebilir. Kalabalık, gelip geçenler... Kişi bir an topluluk içinde de yalnız olduğunu fark eder ya da yalnız kendi hayal dünyasında kalmak ister.

Şiirin üçüncü bölümünde kalabalık içinde yalnız kalmak duygusunun ne kadar şiddetli olduğunu daha iyi anlarız. Bu bölümde yalnızlıktan uyandırılan, rahatsız edilen bir insanın topluluğa serzenişini duyarız. Topluluk ya da başkası tarafından uyandırılan kişi,

Beklenseydi zamanla kendine gelirdi

demektedir. Bu bir iç konuşmadır. Neden uyandırdınız ki? Kendi haline bıraksaydınız belki, evet belki, kendine gelirdi, uyanırdı. Uyurgezerin uyandırılma eylemi,

Kurşun-katı bir ses: Düştü şakıyan kuş

mısraıyla sezdirilmektedir. “-“ işaretinin yerine “gibi” edatını koyabiliriz. İki noktanın yerine ise “ile” kelimesini yerleştirmek mümkündür. Bu durumda mısra “nesir” edasını taşıyan bir cümleye dönüşür:

Kurşun gibi katı bir ses ile şakıyan kuş düştü

Kalabalığın sesi “kurşun gibi katı”dır. Şair topluluğun kendi iç âleminde serüvenine devam eden uyurgezeri uyandırmasını kurşun katılığına benzetir. Oysa sadece “*biri hafif dokun*” muştur. Caddede yürüyen uyurgezere hafifçe bir dokunuş bile kurşun katılığında bir darbe hissi uyandırmaktadır. Uyuyan bir insanın aniden kurşun darbesiyle uyanması gibi kendine gelir uyurgezer ve içindeki ses susar:

Düştü şakıyan kuş

Şakıyan kuş şiirdeki kahramanın iç âlemindeki sesidir. Katı kurşun sesiyle bu ses -ki bir kuş sesine benzetilmiştir- susar. Burada bir tezatla karşılaşılmaktadır:

Toplum: *kurşun gibi katı bir ses*

İç âlemdeki yalnızlık: *şakıyan kuş sesi*

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/3 Summer 2010*

Biri rahatsız edici, çirkin, zararlı ve sert bir sestir (kuşun sesi). Diğeri ise huzur verici, rahata erdiren, ruhu okşayan, tekrar tekrar dinlenmek istenen bir sestir (kuş sesi).

Şiirin geneline buna benzer zıtlıklar hâkimdir:

Toplum-Birey

Kalabalık-Tek

Gürültü-Sessizlik

Hücre-Cadde

İç âlem-Dış dünya... gibi zıtlıklar hep iç içe geçmiş şekliyle bize sunulur.

Şiirin dördüncü kıtasında aynı zıtlığı görmek mümkündür. Şair tekrar kuyusuna çekilmiştir. Bu bölümde hücre yerine “nemli bodrum” vardır. “*Batık meyhane*”de yalnızlığına çekilen kişi belki de kendini ve dünyayı unutmak istemektedir. Sıkıntının kasveti şiirin tamamında rahatsız edici bir unsur olarak arka planda kendini hissettirir. Fakat nemli bodrum şair için bir “*dinlenme kampı*” gibi algılanmaktadır. Çok kısa olsa da hayal âleminde kendini unutuş, dünyanın ıstırap dolu varoluşunda bir tesellidir. Uyanış ise yine başkalarının etkisiyle gerçekleşir ve kendinde olmanın acısını simgeler:

“*Gelenler var, durmayınız!*”

Toplum insanı itmektedir. Bu itiş bir şeyleri yapmaya yönelik olarak gayr-ı ihtiyari gerçekleşir. Kalabalık bir caddede sürekli insanların aktığı hatta akın akın geldiği bir ortamda duramazsınız. Durmak hatadır. Düşünmek için durmak şart olsa da bu hareket uygun karşılanmayacaktır. Toplum zorlayıcı etkisiyle insanı kuşatmakta ve kendi olmasına engel olmaktadır. Gelenlerden kaçmak, aynı zamanda toplumdan kaçmak, uzaklaşmaktır.

Şiirin son kıtasında ise iki başına yürüyen kişinin bir uyurgezer olduğunu öğreniyoruz. Yanındaki insanın ve etrafında olup biten şeylerin, gürültünün, şehrin, kalabalığın farkında olmayan bir uyurgezerdir bu insan. Bilinçli bir uyurgezer. “*Benliğimizin en gizli taraflarına kadar insafsız aynasını tut*”an bir uyurgezer (Tanpınar, 1998: 31). Dalgınlığı ve zihin dünyasında yürüdüğü dehlizi onu tanımlamaktadır. Amacı kimsenin olmadığı o karanlık hücreye ulaşmaktır. Ama işte dünya insanı rahat bırakmamaktadır:

Biri ay ay boşluk ve düştü, öbürü

Susanlara bir şey sormayınız.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/3 Summer 2010*

İkinci ben'in bir anda boşluğa denk gelmesi ile düşmesi tıpkı fren sesinde olduğu gibi dalgalılığı içinde ilerleyen uyurgezeri kalabalığa çekmektedir. Burada "düştü" kelimesini iki şekilde anlamak mümkündür. Rüya veya düşme eylemi. Ancak "ay ay" ünlemlerinden bunun düşmek fiili olduğu kanısına ulaşabiliriz. Yolculuk boyunca yanındakilerle hiçbir şey konuşmayan ve zihninde oluşturduğu ben'yle yolculuğunu yaşayan uyurgezer doğal olarak suskunluk içinde olacaktır. Ama bu sessizlik iç âleminde değil, sadece dışarıya karşı yaşanan bir sessizliktir. Bu nedenle tek başına yürüyenlere ikinci bir kişi dahi olsa toplum hakkında bir şey sorulmamalıdır.

Sonuç

Necatigil şiirinin gelişimi incelendiğinde, okuyucu tarafından rahatlıkla anlaşılacak bir şiir dilinden, imgelerin ve şifre niteliğindeki bazı işaretlerin yoğunlaştığı, şahsî bir dil ve kapalı bir anlama kayıldığı görülür. Şiirlerdeki hikâye unsuru, ilk şiirlerinden itibaren içeriğe sadık kalınarak varlığını devam ettirmiştir. Ancak şiirinin son döneminden itibaren hikâye unsuru azalmış ve Necatigil şiiri soyut bir zeminde gelişme göstermiştir.

Özellikle üç alanda Necatigil şiirinin İkinci Yeni'ye yaklaştığını, İkinci Yeni'nin etkisi altına girdiğini söylemek mümkündür: Birincisi; ortak dilden şahsi dile, ikincisi; açık anlamdan kapalı anlama, üçüncüsü ise; şiirde hikâyeli anlatımdan soyut şiire, (hikâye unsurunun en aza indirildiği şiire) yöneliştir. *İki Başına Yürümek* şiiri, Necatigil'in son dönem şiir anlayışında yer alan bu unsurları yapı ve içerik olarak bünyesinde barındırmaktadır. Şiirde kullanılan şifre niteliğindeki işaretler, hikâyenin açıkça belirtilmeyip sadece sezdirilmesi ve kullanılan imgelerin yoğunluğu bunu göstermektedir. Okuyucunun bu şiirin anlam katmanlarına ulaşabilmesi için ciddi bir çaba sarf etmesi gerekir. Kentleşme neticesinde ortaya çıkan modern bireyin kalabalıklar içindeki yalnızlığı, kapalı anlam dâhilinde kalınarak, imgelerle anlatılmıştır.

KAYNAKÇA

AKTAŞ Şerif, Behçet Necatigil (1916-1979), **Türk Dili**, C: 1990/II, S: 464 (Ağustos 1990), s. 69-77.

BERK İlhan, Behçet Necatigil (1916-1979), **Türk Dili**, C: XLI, S: 341 (Şubat 1980), s. 72-74.

BERK İlhan, **Şairin Toprağı**, Simavi Yayınları, İstanbul 1992.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/3 Summer 2010*

ÇETİN Nurullah, **Behçet Necatigil, Hayatı-Sanatı ve Eserleri**, T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1997.

GÜNDÜZ Osman, Behçet Necatigil’de Kelimelere Anlam Yükleme ve “Eli Kalem Tutmak” Üzerine Bir Tahlil Denemesi, **Milli Eğitim**, S: 92 (Aralık 1989), s. 24-29.

NECATİGİL Behçet, **Bile/Yazdı**, YKY, İstanbul 1997.

NECATİGİL Behçet, **Düzyazılar II**, YKY, İstanbul 2006

NECATİGİL Behçet, **Şiirler 1948-1972**, YKY, İstanbul 2000.

TANPINAR Ahmet Hamdi, **Şiir ve Rüya I**, Edebiyat Üzerine Makaleler, Dergah Yayınları, İstanbul 1998, s. 30-32

UYGUNER Muzaffer, İki Başına Yürümek [Behçet Necatigil], (Kitaplar-Tenkit), **Türk Dili**, Ekim 1968, C: XIX, S: 205, s. 71-74.

YAVUZ Hilmi, **Edebiyat Üstüne Yazılar**, YKY, İstanbul 2005.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/3 Summer 2010*